

Οι Βασικές Θεωρητικές Έννοιες της Δυτικής Μουσικής

Οι 7 Δομικοί Λίθοι της Δυτικής Μουσικής

Φανταστείτε ότι θέλουμε να κατασκευάσουμε μία πόλη με πολλά διαφορετικά είδη, μεγέθη, χρώματα και σχήματα κτιρίων και ότι έχουμε στη διάθεση μας 7 και μόνο διαφορετικά τουβλάκια. Μπορούμε ευτυχώς να έχουμε όσα θέλουμε από το καθένα τους (γιατί πράγματι πως αλλιώς θα καταφέρναμε να φτιάξουμε έστω και ένα κτίριο με μόνο 7 τούβλα;)

Πριν ακόμα τα τουβλάκια γίνουν μέρος κάποιου κτιρίου τα έχουμε τοποθετήσει σε μία συγκεκριμένη σειρά και επιπλέον τους έχουμε δώσει συγκεκριμένα ονόματα. Μπορούμε έτσι πολύ εύκολα να διαλέξουμε εκείνο ακριβώς το τουβλάκι που θέλουμε για το τάδε σημείο του κτιρίου χωρίς ποτέ να μπερδεύουμε τα τουβλάκια μεταξύ τους και άρα να είμαστε πάντα σίγουροι ότι το κτίριο μας θα είναι τουλάχιστον σταθερό! Το αν θα είναι και “όμορφο” πάντως έχει να κάνει και βέβαια με άλλα επιπλέον θέματα...

Τα ονόματα και η σειρά που δίνουμε στα 7 τουβλάκια είναι:

Ντο Ρε Μι Φα Σολ Λα Σι

Τα 7 αυτά τουβλάκια έχουν κάποιες ιδιότητες που θα περιγράψουμε παρακάτω. Η πιο βασική τους ιδιότητα είναι πως όταν ακουμπάμε κάποιο από αυτά τότε βγαίνει ο ήχος μίας μουσικής νότας και το τουβλάκι μπαίνει στη θέση του κτιρίου για το οποίο προορίζεται. Η νότα αυτή μπορεί να βγει μόνο αν πατήσουμε το τουβλάκι αυτό... κανένα άλλο. Υποψιάζεστε μάλλον ήδη ότι η πόλη που πρόκειται να φτιάξουμε είναι μία “μουσική” πόλη, μια πόλη γεμάτη οργανωμένους ήχους!

Αν για παράδειγμα πατήσουμε το τρίτο στη σειρά τουβλάκι, το Μι, θα ακουστεί όπως είπαμε μία συγκεκριμένη νότα. Αυτή την ονομάζουμε επίσης Μι. Μπορεί αυτή η παρατήρηση να ακούγεται τώρα μάλλον προφανής αλλά στη συνέχεια θα φανεί καθαρά η αξία της. Από εδώ και στο εξής λοιπόν, για λόγους απλότητας θα αναφερόμαστε στα “7 τουβλάκια” ως “7 νότες” έχοντας όμως πάντα υπόψιν ότι πρόκειται για το πρώτο.

Ο Διεθνής Συμβολισμός των 7 Νοτών

Τα παραπάνω ονόματα είναι πράγματι αυτά που συνήθως χρησιμοποιούμε στη χώρα μας όταν προσπαθούμε να επικοινωνήσουμε (προφορικά κυρίως) με άλλους μουσικούς. Σε άλλες περιοχές του πλανήτη όμως - και ειδικά στην μουσική γραφή γενικότερα - θα συναντήσετε περισσότερο κάποια άλλα σύμβολα. Ας δούμε ποια είναι αυτά και πως προκύπτουν...

Αρχικά γράφουμε τη σειρά **Ντο Ρε Μι Φα Σολ Λα Σι Ντο** ξεκινώντας από τη νότα Λα. Δηλαδή ως:

Λα Σι Ντο Ρε Μι Φα Σολ

Στα ονόματα της σειράς αυτής θα αντιστοιχήσουμε τώρα τα πρώτα 7 γράμματα της αγγλικής αλφαβήτου ένα-προς-ένα, δηλαδή:

Λα	Σι	Ντο	Ρε	Μι	Φα	Σολ
↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
A	B	C	D	E	F	G

Αυτοί είναι λοιπόν οι συμβολισμοί που χρησιμοποιούνται διεθνώς για τις 7 νότες! Για παράδειγμα, αντί να πούμε “Ρε”, λέμε (και κυρίως γράφουμε) “D” και αντί να λέμε “Φα” λέμε “F” κτλ.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Πολύ συχνά, ένα τέτοιο σύμβολο δεν αντιπροσωπεύει μία και μόνο νότα αλλά μία ολόκληρη συγχορδία! Π.χ. το σύμβολο “D” μπορεί να αναφέρεται στην Ρε Ματζόρε συγχορδία. Το ίδιο ισχύει για καθένα απο τα 7 σύμβολα. Περὶ συγχορδιών και των συμβολισμών τους θα μιλήσουμε πάντως αργότερα...

Ο Τόνος και το Ημιτόνιο

Στη σειρά αναμονής τους, οι 7 νότες (τα 7 τουβλάκια μας δηλαδή) έχουν *ορισμένες αποστάσεις* μεταξύ τους. Από αριστερά προς τα δεξιά, ο ήχος των νοτών όλο και ψηλώνει. Η πιο χαμηλή νότα στη σειρά είναι δηλαδή η Ντο και η πιο ψηλή είναι η Σι.

Στη μουσική θεωρία που εδώ αναλύουμε, η *βασική μονάδα μέτρησης της ηχητικής απόστασης είναι το **Ημιτόνιο (half step)***. Το Ημιτόνιο είναι η μικρότερη δυνατή απόσταση που μπορεί να έχουν δύο οποιοσδήποτε νότες μεταξύ τους! Αν λοιπόν δύο νότες απέχουν ακριβώς ένα ημιτόνιο, τότε ανάμεσά τους δεν “χωράει” καμία άλλη νότα. Με άλλα λόγια οι νότες αυτές βρίσκονται όσο πιο κοντά γίνεται μεταξύ τους - είναι ας πούμε “γειτονικές”.

Κατ’επέκταση, αν δύο νότες απέχουν όσο δύο Ημιτόνια τότε λέμε ότι απέχουν έναν **Τόνο (whole step)**. Δηλαδή:

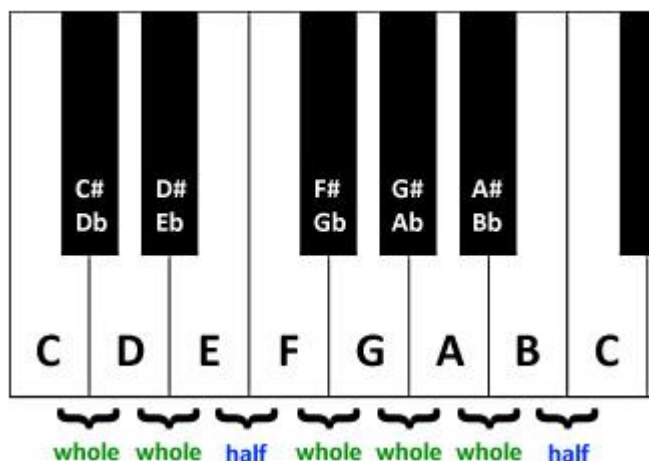
1 Τόνος = 2 Ημιτόνια

Τέλος πρέπει να σας είναι μέχρι τώρα ξεκάθαρο ότι ο τόνος και το ημιτόνιο δεν είναι “νότες” αλλά *αποστάσεις μεταξύ νοτών*!

Στην περίπτωση της Ντο Ματζόρε κλίμακας για παράδειγμα, οι αποστάσεις των ανα δύο διαδοχικών νοτών είναι όπως φαίνονται παρακάτω:

Στην περίπτωση του πιάνου η παραπάνω κατάσταση φαίνεται ως εξής:

Γενικότερα για την περίπτωση του πιάνου, τόνος είναι η απόσταση μεταξύ 2 οποιονδήποτε πλήκτρων τα οποία έχουν ανάμεσά τους *ένα και μόνο ένα* άλλο πλήκτρο (π.χ η απόσταση μεταξύ 2 μαύρων πλήκτρων τα οποία έχουν μεταξύ τους ένα και μόνο άσπρο είναι τόνος). Αντίθετα, ημιτόνιο είναι η απόσταση μεταξύ δύο οποιονδήποτε διαδοχικών πλήκτρων (ανεξαρτήτως χρωμάτων).

Οι Οκτάβες

Φανταστείτε τώρα ότι ενώ τα τουβλάκια περιμένουν στη σειρά με τις αποστάσεις που δείξαμε,

Μετακινώντας τα τουβλάκια - Τα Σημεία Αλλοιώσεως

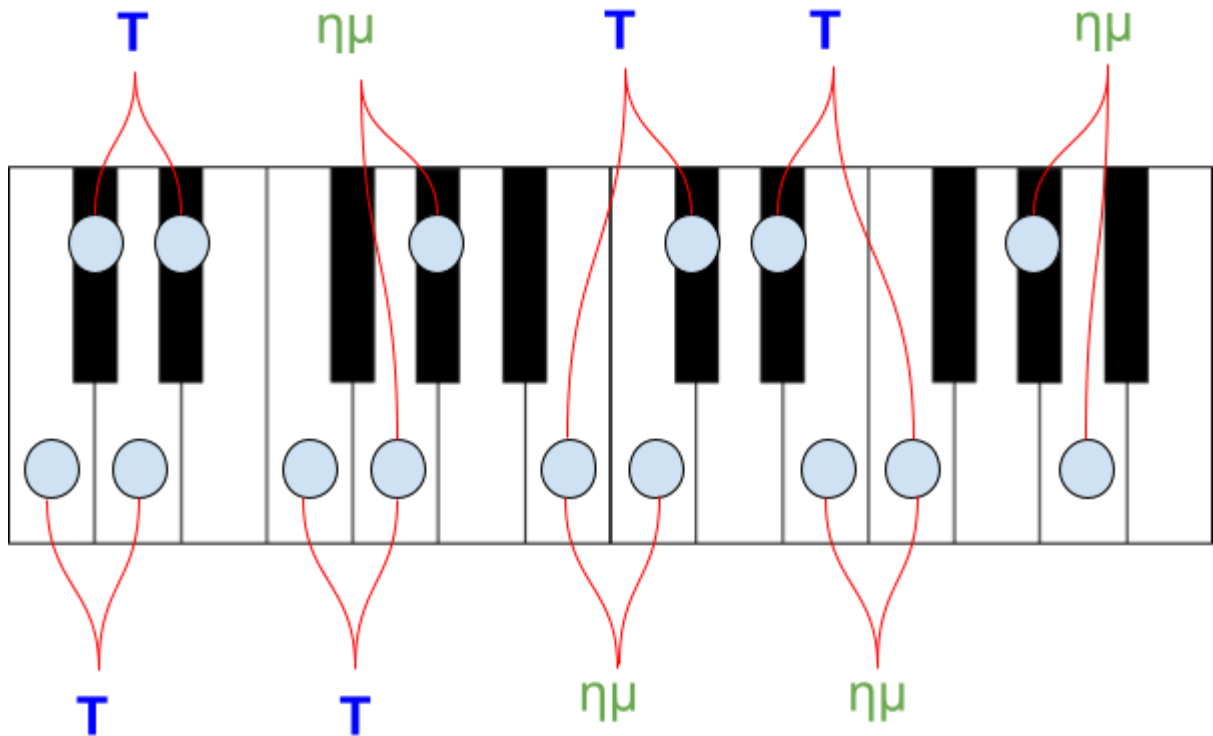
Μπορούν να μετακινηθούν μέχρι 2 θέσεις...

Τόνος και Ημιτόνιο

Η βασική μονάδα μέτρησης της ηχητικής απόστασης είναι ο **Τόνος** (*Whole Tone*). Το μισό της απόστασης του Τόνου, μας είναι εξίσου χρήσιμο και λέγεται **Ημιτόνιο** (*Semitone*).

Στο Πιάνο

Σαν παράδειγμα στο πιάνο, διαλέξτε δύο *οποιαδήποτε* πλήκτρα τα οποία έχουν ανάμεσα τους *ένα και μόνο ένα* άλλο πλήκτρο. Οι νότες που αντιστοιχούν στα δύο πλήκτρα που επιλέξατε, έχουν απόσταση ενός ακριβώς Τόνου! Αν τα πλήκτρα που διαλέγατε δεν είχαν κανένα άλλο πλήκτρο ανάμεσα τους (αν ήταν δηλαδή γειτονικά), τότε οι νότες αυτές θα είχαν απόσταση ενός ακριβώς Ημιτονίου! Στο παρακάτω σχήμα φαίνονται μερικά παραδείγματα:

Φανταστείτε μία ξύλινη σκάλα η οποία διαθέτει ακριβώς 12 θέσεις-υποδοχές για σκαλοπάτια. Μία θέση μπορεί να συμπληρωθεί με *το πολύ ένα* σκαλοπάτι ή να παραμείνει κενή.

Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της σκάλας αυτής είναι ότι, εάν βάλουμε ένα σκαλοπάτι σε κάποια από τις υποδοχές της και στη συνέχεια πατήσουμε πάνω του, τότε θα ακουστεί ο ήχος μίας **νότας**! Η κάθε θέση παράγει και μία μοναδική νότα, *άσχετα με το σκαλοπάτι που επιλέγουμε για να τη συμπληρώσουμε*. Επίσης, καθώς σκαρφαλώνουμε σε παραπάνω θέσεις της σκάλας ακούγονται ολοένα και ψηλότερες νότες.

Στα επόμενα θα δούμε, με τη βοήθεια της μαγικής αυτής σκάλας, όλα τα βασικά...

Οι Βασικές Αποστάσεις

Το Ημιτόνιο

Από κατασκευής της σκάλας, *η απόσταση μεταξύ δύο οποιονδήποτε γειτονικών θέσεων είναι πάντα ίδια*. Αν λοιπόν συμπληρώναμε όλες τις υποδοχές της σκάλας με σκαλοπάτια τότε και αυτά θα ισαπήχαν μεταξύ τους ανά δύο.

Η ηχητική απόσταση μεταξύ νοτών που βγαίνουν από δύο γειτονικά σκαλοπάτια ονομάζεται **Ημιτόνιο** και λέμε ότι “οι νότες αυτές απέχουν ένα Ημιτόνιο”.

.....

Ο Τόνος

Όμοια, η ηχητική απόσταση μεταξύ νοτών που βγάζουν δύο σκαλοπάτια ανάμεσα στα οποία υπάρχει μία ακριβώς επιπλέον υποδοχή (άσχετως αν αυτή είναι συμπληρωμένη με σκαλοπάτι ή όχι) ονομάζεται **Τόνος** - και ισούται βέβαια με 2 ακριβώς Ημιτόνια.

.....

Οι 7 Μουσικοί Φθόγγοι

Φανταστείτε τώρα ότι, την στιγμή που αγοράζουμε τη σκάλα, στο πακέτο συμπεριλαμβάνονται 7 ακριβώς σκαλοπάτια τα οποία θα τοποθετήσουμε, με τη βοήθεια των οδηγίων του κατασκευαστή, σε κάποιες από τις 12 θέσεις. Τα σκαλοπάτια αυτά είναι μεν

πανομοιότυπα αλλά, όπως είπαμε και στην αρχή, όταν τα πατάμε θα βγάλουν διαφορετικές νότες το καθένα ακριβώς επειδή θα βρίσκονται σε διαφορετικές θέσεις!

Στη χώρα μας, τα ονόματα που είδαμε για τους φθόγγους ... χρησιμοποιούνται ευρέως αλλά στη διεθνή βιβλιογραφία θα συναντήσετε κυρίως τον εξής συμβολισμό...

Απο τα πρώτα κιόλας Είναι καλό να αντιμετωπίζετε τους μουσικούς φθόγγους σαν “τουβλάκια” τα οποία έχουν όπως είπαμε τη δυνατότητα να μετακινούνται πάνω ή κάτω. Αυτή η ιδέα προλαμβάνει πολλά προβλήματα κατανόησης που συνήθως προκύπτουν αργότερα.

Τα Φυσικά Ημιτόνια

Τα Σημεία Αλλοιώσεως

Οι 5 κενές θέσεις υπάρχουν όχι για να προσθέτουμε επιπλέον σκαλοπάτια (αυτό σε πρώτη φάση το αποφεύγουμε), αλλά για να *μετακινούμε* όταν χρειάζεται τα ήδη υπάρχοντα σε άλλες θέσεις ώστε να προκύπτουν έτσι νέα πιθανά “πατήματα”.

Υπάρχουν όμως περιορισμοί στην μετακίνηση των σκαλοπατιών:

1. Ένα σκαλοπάτι μπορεί να μετακινηθεί *το πολύ 2 θέσεις προς τα πάνω ή προς τα κάτω*
2. Δεν μπορεί ποτέ να αλλάξει η σειρά των σκαλοπατιών. Δηλαδή, για παράδειγμα, το σκαλοπάτι “Ντο” δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να βρεθεί πάνω από το σκαλοπάτι “Ρε”

Οι Οκτάβες

Κλίμακες

Συγχορδίες

Ο Διεθνής Συμβολισμός των Νοτών

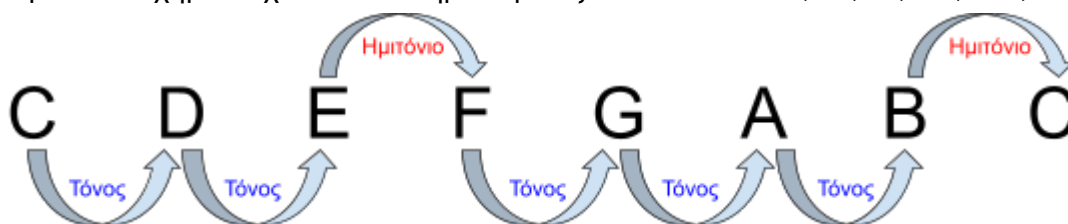
NOTEΣ	Λα	Σι	Ντο	Ρε	Μι	Φα	Σολ
-------	----	----	-----	----	----	----	-----

Αγγλική Αλφάβητος	A	B	C	D	E	F	G
----------------------	---	---	---	---	---	---	---

Για παράδειγμα, αντί να γράφουμε “Ντο” θα γράφουμε “C” και αντί να γράφουμε “Φα” θα γράφουμε “F” κτλ

Η Ντο Ματζόρε Κλίμακα

Το παρακάτω σχήμα δείχνει τα διαστήματα μεταξύ των νοτών Ντο, Ρε, Μι, Φα, Σολ, Λα, Σι.

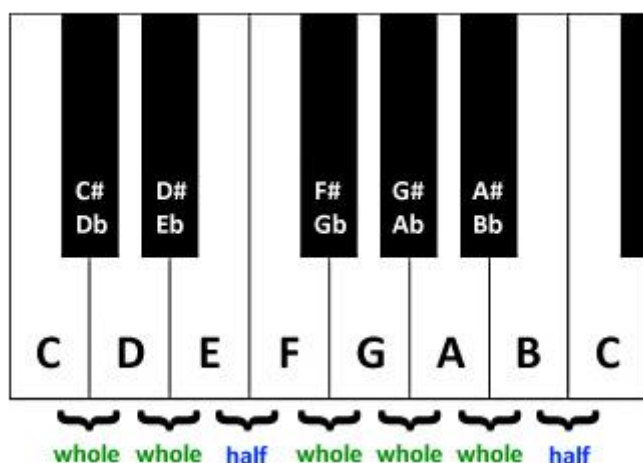

Για παράδειγμα, η απόσταση μεταξύ του Φα και του Σολ είναι **ένας τόνος ακριβώς**. Το ίδιο και η απόσταση μεταξύ του Λα και του Σι, κτλ. Επίσης η απόσταση μεταξύ του Ντο και του Φα είναι **δυόμισι τόνοι**.

Αντιθέτως οι αποστάσεις μεταξύ Μι - Φα και Σι - Ντο είναι ημιτόνια. Τα ημιτόνια αυτά λέγονται **φυσικά ημιτόνια**!

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Οποιαδήποτε σειρά νοτών εμφανίζει τα διαστήματα του παραπάνω σχήματος (δηλαδή T-T-ημ-T-T-ημ) θα λέγεται **MATZOPE κλίμακα**! Στο σχήμα αυτό βλέπετε συγκεκριμένα την Ντο Ματζόρε κλίμακα αφού η σειρά αρχίζει και τελειώνει στη νότα Ντο. Περισσότερα για τις κλίμακες λίγο αργότερα...

Στο Πιάνο

Συγχορδίες(όχι...)

Οι συγχορδίες (*chords*) δεν είναι τίποτα περισσότερο από ομάδες/σύνολα νοτών (δύο και πάνω) οι οποίες παίζονται “ταυτόχρονα”. Για παράδειγμα, εάν διαλέξετε στην τύχη 4 οποιαδήποτε πλήκτρα του πιάνου και τα πατήσετε ταυτόχρονα, τότε αυτό που θα ακουστεί είναι ο ήχος μίας συγχορδίας! Το ίδιο και αν διαλέξετε στην τύχη νότες πάνω στην κιθάρα

Στην πραγματικότητα δεν είναι υποχρεωτικό να παίξουμε τις νότες της συγχορδίας ακριβώς την ίδια στιγμή. Μπορούμε να παίξουμε και τη μία μετά την άλλη με κάποια καθυστέρηση μεταξύ τους. Στην περίπτωση αυτή λέμε ότι παίζουμε το **Arpeggio** της συγχορδίας αυτής.

Μία συγχορδία μπορεί να αποτελείται για παράδειγμα από 3 ή 4 διαφορετικές νότες. Άλλες φορές

Μείζονες και Ελάσσονες Συγχορδίες (όχι...)

Οι συγχορδίες χωρίζονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες, τις Μείζονες (*Major*) και τις Ελάσσονες (*Minor*). Καλούνται και ως **Ματζόρε** και **Μινόρε** αντίστοιχα.

Θα μπορούσαμε να πούμε πως το άκουσμα μίας Ματζόρε συγχορδίας είναι μάλλον “χαρούμενο” ενώ το άκουσμα μίας Μινόρε συγχορδίας είναι μάλλον “λυπημένο”.

Πως τις συμβολίζουμε

- ❑ Για τις Ματζόρε συγχορδίες χρησιμοποιούμε απλώς το σύμβολο της νότας από την οποία παίρνουν το όνομά τους! Για παράδειγμα, η συγχορδία “Σι Ματζόρε” συμβολίζεται απλώς ως “B”.
- ❑ Για τις Μινόρε συγχορδίες, δίπλα στο σύμβολο της νότας προσθέτουμε το σύμβολο “m”. Για παράδειγμα η συγχορδία “Φα Μινόρε” συμβολίζεται ως “Fm”.